

Et minde om en forsvunden slægt

En gård begravet under monumental gravhøj

Af Arkæolog og museumsinspektør Thomas Rune Knudsen

Gravhøje var ikke blot et gravsted. De var lige så meget et synligt monument i landskabet, der havde til formål at forevige mindet om en slægt. Jo mere markant en gravhøj, jo mere signalerede slægten til omverdenen vigtigheden af deres forfædre.

For længe siden blev meget af en gravhøj fra bondestenalderen ved den nordjyske by Hune udjævnet, og et parcelhuskvarter blev sidenhen bygget på stedet. I efteråret 2022 kom gravhøjen og dens hemmeligheder dog atter til syne igen, da arkæologer fra Nordjyske Museer udgravede størstedelen af den.

Gravhøjen, som lå skjult under græstørven i to private haver, blev opført på et tidspunkt mellem år 2350 og 1900 f.Kr. Det viste sig, at den har været større end gennemsnittet af danske gravhøje. Samtidig skjulte den også sporene efter et særdeles velbevaret hus, ligeledes fra bondestenalderen, som kan dateres til ca. 2500-2050 f.Kr. Gården lå begravet under gravhøjen, og dette er formentligt sket forsætligt, så slægtens ophav kunne foreviges.

En meget gammel gård

Almindeligvis finder vi i dag meget få rester af huse, som er over 4000 år gamle. Derfor var det meget opsigtsvækkende, hvor velbevaret resterne af huset var. Det rummede stadig både en stenlægning og spor efter sirlige vægkonstruktioner, som er uhyre sjældne. Hele vejen rundt om huset fandt arkæologerne små tætstillede huller på størrelse med et stort musehul.

Disse spor antyder, at tynde kæppe, fx hasselkæppe, var blevet hamret ned i jorden og tilsammen har udgjort et vidjeskelet i ydervæggen af huset. Vidjeskelet har man så klinet op med ler, så det er blevet en lervæg. Inde i hustomten blev der også fundet en stenlægning, som kan være rester af den oprindelige gulvlægning eller grebning.

Huset har været ca. 11 meter lang og seks meter bredt med en lettere trapez-formet grundplan. Det var et såkaldt midtsulehus, hvilket betyder, at der i husets længderetning stod en enkelt række stolper, som bar taget. Hustypen kaldes også toskibet, da huset i tværsnit kan opdeles i to dele. Stolperne var blevet funderet mindst 50 cm ned i undergrunden.

I huset fandt arkæologerne keramikskår og flintaffald. Nogle af skårene var udsmykket med indstik, indtryk af beviklet snor, riller og furer. Flintaffaldet bestod af afslag, dannet i forbindelse med flinthugning. Lidt flintaffald blev også fundet under gravhøjen, hvor der også blev fundet en flintskraber, som kan være blevet brugt til rengøring af skind eller træbearbejdning.

Igennem det meste af oldtiden var husgavle normalt øst/vestvendt, men dette hus var nord/sydvendt, hvilket er usædvanligt. Normalt var oldtidshusene syd/vestvendt af rent lavpraktiske grunde, dels for at få et sydligt lysindfald og dels for at ligge i læ for vindretningen, men det var i høj grad også en traditionsbundet

Dronefoto af stenalderhuset. Her er ydervæggene markeret samt rækken af midterstolper, som bar taget.

Foto: Nordjyske Museer.

byggeskik. Vi er dog så langt tilbage i tid at vores kendskab til, hvordan husene så ud, er begrænset. I Nordjylland findes to andre huse, som minder om det i Hune. Det ene er fra Gug, og det andet er fra Aars. Begge huse er fra samme periode, har haft samme orientering og haft en lettere trapez-formet grundplan. Men vægkonstruktionen i huset fra Hune er stadig et unikum. Dette kan hænge sammen med, at der i dette tilfælde har været ekstragode bevaringsforhold, da den har været dækket af en gravhøj – så både den sarte vægkonstruktion og stenlægningen blev bevaret for eftertiden.

Et stort byggeprojekt

En gravhøj er ikke kun en simpel bunke jord. Det er et sindrigt bygningsværk af blandet andet sten, sand, jord og tørv, hvor der nær midten er en gravlæggelse. Gravhøjen i Hune var ganske velbevaret til trods for, at den var blevet udjævnet. Den inderste del var opbygget af græs- eller lyngtørv. I især bronzealderen var det skik at bruge tørv som byggemateriale ved at skrælle tørv af fra det omkringliggende område og anvende det i høstede "fliser", der blev lagt med græs-/lyngsiden nedad. For at få nok materiale var man nødt til at anvende vækstlaget fra et større område.

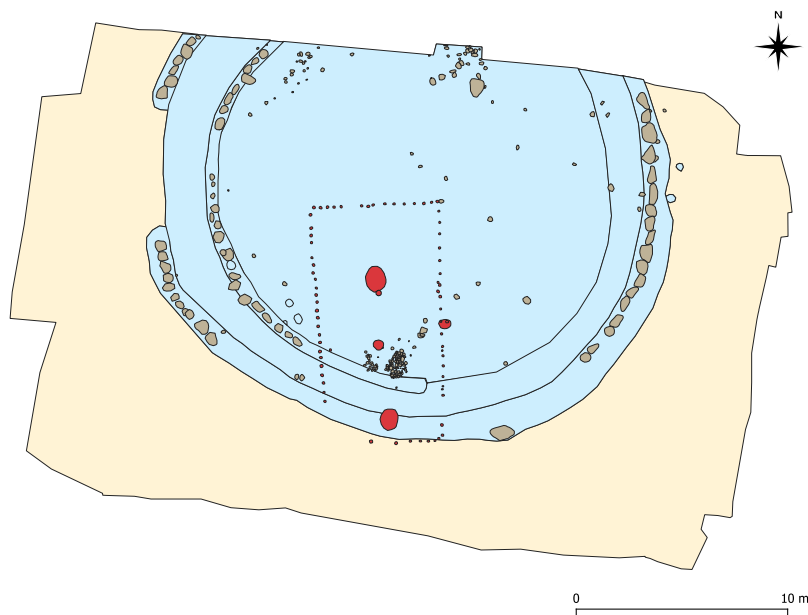
Tykkelsen af den bevarede del i gravhøjen var op til 40 cm, selv om gravhøjen oprindeligt nok har været flere meter høj. Omkring denne indre kerne blev placeret en rundkreds af sten, kaldet randsten. Stenene var ca. 50 cm i diameter. Da man i datiden havde lagt disse randsten, var gravhøjen ca. 18-19 meter i diameter, hvilket er ganske almindeligt for en gravhøj i Danmark.

Dronefoto af gravhøjen under udgravningen i 2022. Her ses de bevarede randsten tydeligt omkring den indre kerne.

Foto: Nordjyske Museer.

De mennesker, som byggede gravhøjen i Hune, var dog ikke tilfredse med en gravhøj i almindelig størrelse. Den skulle være større end de fleste, og de har derfor bygget videre på den. Først placerede de jord omkring den indre (tørvebyggede) del og anlagde endnu en randstenskæde udenom. Med disse tilføjelser fik gravhøjen en diameter på ca. 25 meter, og blev hermed blandt de ca. 10 % største gravhøje i Danmark. På ydersiden af gravhøjen blev der tilføjet grus i en ca. to meter bred bræmme, som dækkede den yderste randstenskæde, hvilket gjorde højen endnu større.

Grundplan over gravhøjen og stenalderhuset. Her ses tydeligt, hvordan huset ligger under gravhøjen.

Illustration:
Nordjyske Museer.

Et gravmæle uden en afdød

En gravhøj er normalt opbygget omkring en grav i midten, men måske har det ikke været tilfældet i Hune, for der blev ikke fundet spor efter en grav. Gravhøjen var ganske velbevaret, og man ville under sådanne omstændigheder forvente at finde den eller de grave, som gravhøjen har være bygget op omkring.

I mange tilfælde vil en gravlæggelse i en udjævnet gravhøj dog være blevet helt eller delvist ødelagt af pløjning eller tidligere tiders gravplyndring. Arkæologer vil dog næsten altid kunne lokalisere graven, selvom der ikke nødvendigvis er meget tilbage af dens oprindelige fyld, stenbygning eller gravgaver.

At der ikke blev fundet en grav kan skyldes, at den har ligget så højt, at den er blevet bortpløjet, da området var markområde. Men måske har graven aldrig været der. Det er muligt, at højbyggerne i stedet har ville styrke deres egen fortælling ved at placere en gravhøj ovenpå stedet – som et evigt gravmæle over gårdens overhoved eller slægtens historie. Dermed blev der skabt en direkte og umiddelbar forbindelse mellem gården og gravhøjen.

Initiativet kunne være blevet igangsat som en fredelig fremhævelse af en slægtsfortælling. Det kunne også være et led i en tvist eller magtkamp mellem lokale grupper, hvor hver især krævede råderet over området. Måske ønskede netop denne gårds slægt at fremhæve deres ret ved at anlægge deres egen gravhøj ovenpå gården. Uanset hvor dramatisk eller fredelig motivet har været, så var højbyggerne succesfulde. De fik anlagt en stor monumental gravhøj på stedet og i årtusinder stod gravhøjen – med eller uden grav – som et minde om fortiden. Fortællingen om den glemte slægt er med museets udgravning blevet vækket til live og nu også forevigt på skrift.

At mindes fortiden

Der er ikke tvivl om, at man i dette tilfælde bevidst valgte at placere gravhøjen på netop dette sted over en gård, og man valgte endda at gøre gravhøjen større og mere markant end datidens norm. Det må man må have gjort af en grund.

Historien begyndte, da man for over 4000 år siden grundlagde en gård på stedet. Efter et stykke tid er den forsvundet igen, men af en eller anden årsag er man vendt tilbage til samme sted og har anlagt en ualmindelig stor gravhøj præcis ovenpå stedet, hvor gården havde været. Tidspæendet mellem nedlæggelsen af gården og etableringen af gravhøjen kan være alt fra få dage til flere hundrede år, men det er dog sandsynligvis inden for så kort et tidsrum, at kendskabet til den gamle gårdbygning, i datidens tyndbefolkede land, næppe var forsvundet fra erindringen hos den lokale befolkning.

Gravhøje er ikke blot grave. De er synlige monumenter i landskabet, som tjener flere formål for efterkommerne. De er minder om fortiden. Minder er skrøbelige, men fysiske monumenter gør dem mere håndgribelige. Gravhøjen i Hune har formentlig hjulpet til at forevige mindet om gården og dens beboere. Man ville have, at de fremtidige generationer vil kunne pege op på den store gravhøj og fortælle dels ens egne efterkommere, dels de andre beboere i nærområdet, at der lå deres gård. Der boede vores slægt før i tiden, og gravhøjen markerer nu, at her hører vi til.

Denne fysiske påmindelse om slægtens fortid kunne bruges til at skabe en sammenhængende identitet for slægten, såvel som den kunne anvendes til at fremføre krav overfor andre, såsom ejerskab af land eller til at få politisk indflydelse i nærområdet.